

Sveriges Elevkårers yttrande gällande promemorian En modern krisreglering för verksamheter på skolområdet (U2024/02201)

Sveriges Elevkårer har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på ovan rubricerad promemoria.

Sammanfattning

Sveriges Elevkårer välkomnar utredningen och den övergripande ambitionen att stärka hela den svenska skolan inför höjd beredskap, krig och även fredstida krissituationer. Vi vill samtidigt betona betydelsen av elevinflytande, samverkan och dialog när skolans funktion hotas och elever riskerar att inte få sina lagstadgade rättigheter tillgodosedda.

Covid-pandemin visade på skolans sårbarhet med negativa effekter för de många elever på skolor runt om i landet som över en natt blev av med sin vardag, utbildning och sitt främsta sociala sammanhang. Beslutet om att gymnasieskolan skulle övergå till distansundervisning var trots detta nödvändigt för att begränsa smittspridningen i samhället.

Det är bra att det för första gången på länge tas ett helhetsgrepp kring de förordningar som reglerar hur skolan ska kunna fortsätta verka även när förutsättningarna ser annorlunda ut. Att harmonisera befintliga förordningar, där fristående skolor inkluderas, är viktigt och förslaget i sin helhet bidrar till en stärkt författningsberedskap för svensk skola.

Sveriges Elevkårer hoppas kunna bidra med våra erfarenheter från de 335 elevkårer som på kort tid ställde om hela sin verksamhet utifrån förutsättningarna som rådde under pandemin. Elevkårerna både kan och vill bidra i händelse av kris, höjd beredskap och krig, för att möjliggöra en skolgång oavsett omvärldsläge. Om det värsta tänkbara inträffar är samarbetet mellan skolledning, lärare och elever en förutsättning för att skolan ska fungera.

Elevinflytandets roll och funktion blir än viktigare när omvärldsläget är utmanande och skolgången hotas. Elevinflytandets betydelse bör tydliggöras i utredningens förslag och integreras som en självklar del i skolornas krisberedskap. Dialog och elevinflytande bör ses som en naturlig del vid prioritering av gymnasieskolor, vid utformning av skolornas beredskapsplaner, samt vid beslut om distans- eller fjärrundervisning.

Ytterst handlar det om att, oavsett förutsättningar, säkerställa en fungerande skolgång för eleverna i den mån det är möjligt. Erfarenheter från pandemin talar tydligt om att elever vill vara delaktiga och bidra till sin skolgång, inte minst när den äventyras. Elevkårerna runt om i landet bidrar varje dag till en bättre skolgång och fortsätter att göra det även i kris eller krig.

Särskild kommentar gällande fjärr- eller distansundervisning

Covid-pandemin drabbade Sverige hårt och ledde till en snabb övergång till distansundervisning inom stora delar av gymnasieskolan. Med de upplevelserna i ryggen sitter vi idag på en mängd kunskap kring hur det påverkar elever, lärande och undervisning. Sveriges Elevkårer har erfarenheterna kring vad som funkar och vad som inte gör det. För att vidare inhämta information och kunskap har Skolverket på Regeringens begäran framställt ett antal rapporter kring deras erfarenheter från den fleråriga krisen.

Även om promemorian inte i huvudsak berör det praktiska genomförandet av övergången till fjärr- eller distansundervisning anser vi fortsatt att det viktigt att belysa. Fjärr- och distansundervisning varken får eller kan ersätta närundervisning och allt som hör det till: socialt liv, rörelse, relationer m.m. Därför är det av största vikt att ett beslut om övergång till fjärr- eller distansundervisning enbart fattas när det är absolut nödvändigt. Kostnaden för elevers lärande, fysiska och psykiska hälsa och framtid är alldeles för hög för att göra fel.

Rapporterna från Skolverket har bland annat tittat på hur elevers hälsa, inläring, elevhälsa och arbetsmiljö, betygsutveckling har påverkats av covid-19-pandemin.¹

Här är några av de lärdomar som Skolverket kommit fram till i sitt efterarbete:

- **Förbättra samverkan och tydlighet i styrningen:** Pandemin visade på behovet av förbättrad samverkan mellan myndigheter för tydligare styrning av skolväsendet vid kriser.
- **Stärka elevhälsans kapacitet:** Pandemin begränsade elevhälsans möjligheter att utföra sitt uppdrag, särskilt gällande förebyggande och hälsofrämjande arbete.
- **Säkerställa en robust digital infrastruktur:** Distansundervisningen spelade en avgörande roll under pandemin, vilket blottade behovet av en robust och tillgänglig infrastruktur för alla lärare och elever.
- **Värna om elevernas sociala och psykiska välbefinnande:** Pandemin påverkade elevernas mående negativt, med ökad ensamhet, oro och försämrad social kompetens. Det är viktigt att prioritera elevernas sociala och psykiska välbefinnande inför framtida kriser.
- **Ta vara på positiva lärdomar:** Pandemin medförde inte bara negativa effekter. Nya flexibla arbetssätt och en ökad digitalisering inom skolan kan bidra till att utveckla undervisningen även efter krisen.

¹ Covid-19-pandemins konsekvenser för skolväsendet, Skolverket, <https://www.skolverket.se/publikationer?id=10589>

Sveriges Elevkårer lämnar synpunkter och kommentarer på nedanstående förslag.

5. En ny förordning för verksamheter på skolområdet vid fredstida krissituationer och höjd beredskap

5.1 En tydlig och modern förordning

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget om att en ny förordning behöver komma på plats gällande verksamheter på skolområdet vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Behovet av en stärkt författningsberedskap är tydligt. I dagsläget saknas det regleringar överhuvudtaget för fristående huvudmän, därtill är de nuvarande regleringarna utdaterade sedan ikraftträdandet 1991. Pandemin, i kombination med det allt mer ansträngda omvärldsläget, visar tydligt på vilka behov som finns. Det är bra att en modern, relevant och omarbetad reglering som innefattar alla elever kommer på plats.

5.2.2 Förordningen ska tillämpas vid fredstida krissituationer

Sveriges Elevkårer tillstyrker utredningens förslag om att den nya förordningen även ska kunna tillämpas vid fredstida krissituationer. Det är bra att en förordning som möjliggör fjärr- eller distansundervisning kommer till. Sveriges Elevkårer vill samtidigt lyfta vikten av återhållsamhet vid beslut av sådana drastiska åtgärder. De fredstida krissituationer som kan tänkas uppstå måste vara av sådan allvarlig grad att avsteg från elevers rätt till utbildning kan motiveras väl. Då ett sådant beslut av naturliga skäl inte kommer att kunna överklagas är detta särskilt viktigt.

6. Bemyndiganden

6.3.1 Ett generellt bemyndigande

Sveriges Elevkårer tillstyrker utredningens förslag om ett nytt generellt bemyndigande som innefattar samtliga skolhuvudmän. Som utredningen själv redogör för saknas idag ett bemyndigande och en förordning som innefattar fristående huvudmän. Idag, till skillnad från när de ursprungliga beredskapsförordningarna beslutades, är det en betydande andel av alla elever som studerar hos en fristående huvudman. Det är inte rimligt att beredskapsförordningen inte skulle innefatta samtliga elever i Sverige. Utifrån ansvarsprincipen som utgångspunkt är det också rimligt att fristående huvudmän, som i fredstid är ansvariga för sina elever, också bär det ansvaret vid t.ex. en allvarlig samhällsstörning eller höjd beredskap. Därför ställer vi oss positiva till utredningens förslag.

6.3.2 Tillfällig stängning av verksamheter vid fredstida krisituationer

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget om att ge regeringen bemyndigande att besluta om stängning av skolan. Vi anser även här att man bör vara ytterst återhållsam vid ett sådant beslut och att det är en sista nödvändighet, vilket vi anser reflekteras väl i utredningens resonemang kring att sådana eventuella åtgärder inte bör vara mer långtgående än nödvändigt. Sett till skolans omsorgsplikt ser vi positivt på att man, likt nuvarande reglering, inte bara tar hänsyn till barn och elever vars föräldrar jobbar i samhällsviktig verksamhet utan också barn som på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl har behov av omsorg. Slutligen ser Sveriges Elevkårer även positivt på att regleringen förs in i skollagen för en mer sammanhållen krisreglering för skolan.

7. Höjd beredskap och särskilt om enskilda huvudmäns ansvar

7.2.1 Behov av omsorg för barn vars vårdnadshavare har uppgifter i samhällsviktig verksamhet

Sveriges Elevkårers tillstyrker utredningens förslag. Se 6.3.2 för vidare resonemang.

7.3.3 En möjlighet att övergå till fjärr- och distansundervisning

Sveriges Elevkårer tillstyrker utredningens förslag. Likt utredningen ser vi att närundervisning alltid bör vara utgångspunkten så långt det är möjligt. Som vi redogjort för tidigare i vårt yttrande är det så man på bästa möjliga sätt tillgodoser elevers rätt till utbildning och omsorg. Sveriges Elevkårer ser gärna att man tar in de erfarenheter som finns från covid-pandemin från såväl lärare som elever. Fjärr- och distansundervisning kan vara ett bra substitut för närundervisning vid extraordinära händelser men bör tillämpas ytterst restriktivt. Vi ser positivt på utredningens reflektioner kring att en sådan typ av undervisning ställer andra krav på elever gällande förutsättningar och mognad.

7.3.4 Särskilda bestämmelser och dess förhållande till fjärr- och distansundervisning

Sveriges Elevkårer tillstyrker utredningens förslag angående de bestämmelser som ska råda kring fjärr- och distansundervisning. Vi ser särskilt positivt på att rätten till skolmåltid även gäller vid en eventuell övergång till fjärr- eller distansundervisning. Skolmåltid är för många en helt avgörande del av kost- och näringsintaget under veckodagar. Ett faktum som blev tydligt under covid-pandemin då många barn och elever blev utan ett mål mat om dagen på grund av ansträngda hemförhållanden. Även om skolan i huvudsak har ett fostrande och utbildande uppdrag är skolmåltiden en viktig insats för många barn och elever i landet.

7.5.1 Samtliga skolverksamheter ska ha en plan för verksamheten inför och vid höjd beredskap

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget om att samtliga skolverksamheter ska ha en plan för verksamhet inför och vid höjd beredskap. Vi ser det som en självklarhet att varje skola måste ha ett förebyggande arbete inför en situation med höjd beredskap. För att en beredskapsplan ska vara meningsfull är det rimligt att den tas fram på verksamhetsnivå ute i varje enskild skola då förutsättningarna för skolor skiljer sig åt. En lokal plan anpassad efter den egna verksamheten är därför motiverat. Dock ser vi en brist på tydlighet kring var ansvaret för att upprätthålla och underhålla en sådan plan ligger; det är i nuläget otydligt om ansvaret ligger på huvudman eller rektor. Samtidigt vill Sveriges Elevkårer höja ett varningens finger för att detta blir ytterligare en av många planer som en rektor har ansvar över att ta fram, följa och uppdatera. Riktlinjerna för hur en sådan plan ska utformas bör vara sådana att det inte tar mer tid och resurser i anspråk än vad som är nödvändigt.

Att, likt utredningen föreslår, ge Skolverket uppdraget att agera som en central förvaltningsmyndighet tror vi ett bra sätt att stötta skolor i deras arbete med att ta fram beredskapsplaner. Det är eftersträvansvärt att hålla riktlinjerna för utformning och innehåll av beredskapsplaner på en så konkret och tydlig nivå som möjligt. Vi vet att skolor tolkar regler och förordningar på olika sätt, för att få en större likvärdighet är därför tydlighet att föredra.

8. Fredstida krissituationer

8.3.5 Beslut ska dokumenteras och anmälas till Skolinspektionen

Sveriges Elevkårer tillstyrker förslaget om att huvudmannens beslut att övergå till fjärr- eller distansundervisning ska dokumenteras och anmälas till Skolinspektionen. Vi tror att det är bra att beslut dokumenteras och följs upp. Det är viktigt att få kännedom kring i vilken utsträckning den föreslagna regleringen tillämpas i verksamhet. En dokumentations- och rapporteringsskyldighet höjer också trösklarna för när det anses lämpligt att övergå till fjärr- eller distansundervisning och, som utredningen beskriver, minskar även risken för att bestämmelserna överutnyttjas.

9. Konsekvenser

9.1 Ett nytt begrepp ska införas i skollagen

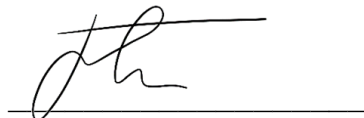
Sveriges Elevkårer tillstyrker delvis förslaget om att införa ett nytt begrepp i skollagen, kallat allvarliga störningar av lokal art. Det finns situationer där det kan vara motiverat att frångå närundervisning vid situationer som inte ryms inom de befintliga regleringarna. Det kan, likt utredningen beskriver, röra sig om till exempel ett allvarligt hot mot skolan, naturkatastrof, skogsbrand med mera. Men avvägningen för vad som lever upp till kraven är inte tillräckligt specificerade, i synnerhet inte i författningsförslaget. Detta i kombination med att det är upp till huvudmannen själv att avgöra om skolan befinner sig i en allvarlig

störning av lokal art kan i värsta fall leda till att möjligheten att övergå till fjärr- eller distansundervisning överutnyttjas. Därför ser vi att en tydligare definition av begreppet bör införas i lagtexten. Det ska även tilläggas att det i SOU 2024:65 föreslås ytterligare ett nytt begrepp, kvalificerad fredstida krissituation. Vi ser generellt att en större enhetlighet kring begreppsanvändningen rörande skola och totalförsvar är att föredra.

12 Konsekvenser

12.5 Konsekvenser för barn, elever, vårdnadshavare och skolans personal

Sveriges Elevkårer hade gärna sett en mer utförlig konsekvensutredning som ser till konsekvenserna för respektive grupp inom skolans väggar. Konsekvenserna för en lärare på sin arbetsplats skiljer sig åt jämfört med en elev som under stora delar av sin tid i skolan är där på grund av skolplikten. Genom att klumpa ihop dessa grupper missar man viktiga perspektiv och eventuella konsekvenser för respektive grupp. Sveriges Elevkårer anser inte att det tydligt framgår om, och i så fall på vilket sätt, utredningen tagit del av barns åsikter och tagit dessa i beaktning i samband med utredningsarbetet alternativt varför det funnits skäl att inte göra det.

Jonatan Lamy,
Ordförande
Sveriges Elevkårer